

Independència i conquesta

«Hi ha poquíssims casos d'independències sense moviments independentistes forts, perquè els estats existents no deixen anar de bon grat els seus territoris»

La visita del primer ministre japonès a Pearl Harbor i la resolució de les Nacions Unides sobre els assentaments en territori palestí han recordat aquests dies la importància de les normes i institucions que han regit la comunitat internacional des de la Segona Guerra Mundial. Les Nacions Unides, juntament amb la seva Carta fundadora, i un conjunt de tractats que van codificar el dret a l'autodeterminació dels pobles, significaren un salt històric. De fet, aquesta arquitectura institucional sorgida la segona meitat del s.XX, sovint criticada amb raó, ajuda a explicar l'aparició de nous estats. Alguns autors apunten que la desaparició del dret de conquesta territorial (colonialisme i annexions), que era moneda de canvi corrent en temps pretèrits, ha estat el canvi històric més rellevant per explicar la proliferació de membres de ple dret de la comunitat internacional.

Una tendència creixent

Tal com han mostrat recerques politològiques diverses que s'han preguntat sobre l'efecte del context internacional en la proliferació estatal, la tendència en matèria d'estats a principis del S.XX era cap a una centralització del poder en mans d'unitats estatals cada vegada més grans. L'imperialisme de les grans metròpolis i les aspiracions nacionalistes majoritàries jugaven un paper important a l'hora de bastir una comunitat internacional on els estats petits hi tenien una vida molt curta. Tal com han documentat Fazal (<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/misr.12099/abstract>) i Griffiths (<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/misr.12099/abstract>), des del 1816 fins al 1945 la mitjana anual de moviments independentistes actius era de nou per cada any. Per contra, a partir del 1945 la taxa ha estat de cinquanta-un moviments actius per cada any. Cal recordar que de les dues dotzenes d'estats existents el 1816 hem passat als més de dos centenars d'avui, la majoria dels quals sorgits després del 1945. De fet, a mesura que els moviments sobiranistes de les antigues colònies assolien l'estatalitat, han anat apareixent nous moviments d'altres territoris que conformen el grup actual de més de cinquanta demandes actives d'independència al món.

És l'economia?

Acadèmics de diversos camps d'estudi han intentat explicar aquesta proliferació d'estats i les demandes de creació de nous estats més enllà dels aspectes culturals i lingüístics, centrant-se en els canvis de context internacional. La tesi economicista d'Alesina (<https://mitpress.mit.edu/books/size-nations>) i Spolaore (<https://mitpress.mit.edu/books/size-nations>) és, potser, la que ha fet més fortuna, ja que mira d'explicar la demanda i "oferta" de nous estats a partir de la lògica de mercat. Segons la coneguda tesi dels experts americans, en una economia globalitzada els estats de mida petita esdevenen més competitius que les velles estructures de grans unitats estatals pensades, sobretot, per a la defensa d'una economia interna molt autàrquica. En aquest nou context globalitzat, l'estatalitat esdevé un objectiu més desitjable i, grups nacionals minoritaris que potencialment podrien deixar estar l'independentisme en un altre "moment" internacional, decideixen ara provar sort emprant el camí de la independència.

La fi de la conquesta

Seguint el mateix fil argumental d'Alesina i Spolaore, una nova generació d'estudis també mira d'explicar l'efecte del context sobre l'aparició de nous estats. En aquest cas, ho fan des del punt de vista de les institucions i normes que regeixen la comunitat internacional. Fazal i Griffiths, per exemple, han argumentat que el veritable canvi posterior a la segona Guerra Mundial, que

explicaria una facilitat relativa per assolir l'estatalitat, ha estat la deslegitimació progressiva de la conquesta (i, evidentment, de la colonització) per a defensar l'existència de grans unitats estatals. A més, aquest període ha anat de la mà de la construcció de l'ONU, l'OTAN i altres institucions que han vetllat per l'existència d'estats petits que, en temps pretèrits, s'haurien hagut de defensar sols.

Això implica que, d'una banda, els costos de tenir un estat són menors, ja que no cal desplegar una gran força militar per a sobreviure a la comunitat internacional i n'hi ha prou amb cooperar en el marc regional específic; de l'altra, un cop assolida l'estatalitat, perdre-la resulta més difícil, ja que la conquesta, si bé continua succeint (l'annexió de Crimea del 2014 n'és una prova), ja no és tan acceptada internacionalment. Només cal recordar casos com el del Marroc que formava part de la comunitat internacional des del 1856 i fou annexionat per França el 1912; Txecoslovàquia, independent des del 1918 però annexionada per Alemanya la II Guerra Mundial o les repúbliques bàltiques, independents del 1918 al 1940 i annexionades per l'URSS fins la recuperació de la independència el 1992, per veure fins a quin punt l'esperança de vida dels estats era més curta.

Independència i democràcia

És obvi que per a fer la independència calen independentistes. Hi ha poquíssims casos d'independències sense moviments independentistes forts, perquè els estats existents no deixen anar de bon grat els seus territoris. A més a més, la dinàmica entre l'estat central i el grup sobiranista continua essent molt rellevant per l'entendre l'èxit o el fracàs dels independentismes. Però, si fem cas dels estudis existents, el context internacional és molt rellevant per assolir l'estatalitat. Un món en què el dret de conquesta territorial no s'admet com un comportament acceptable entre estats, hi resulta relativament més fàcil aconseguir-ne un.

Però podem anar més enllà i afirmar que, deixant de banda els càlculs de costos i beneficis, aquest també resulta un món que aspira a ser més just. Si l'independentisme continua mobilitzant minories arreu del món és perquè aquestes han entès el missatge de Woodrow Wilson: l'autodeterminació és legítima perquè fa avançar les comunitats polítiques cap a la democratització, i a la vegada fa retrocedir el dret de conquesta. Així ho van entendre, també, els signants de la Declaració d'independència americana al s.XVIII, que van veure la independència com un mitjà per aconseguir drets que els eren negats.